

Marek Ciara
(Warszawa)

**MATERIAŁY GRZEGORZA BIAŁKOWSKIEGO
(1932-1989)
(III-297)**

Grzegorz Białkowski urodził się 8 grudnia 1932 r. w Warszawie jako syn Aleksandra urzędnika placówek skarbowych i Jadwigi z domu Czopowicz, księgowej.

W 1950 r. ukończył Liceum Ogólnokształcące imienia Stefana Batorego w Warszawie. W tym samym roku został laureatem I Olimpiady Matematycznej. W latach 1950-1955 studiował na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Warszawskiego. W 1955 r. uzyskał tytuł magistra po przedstawieniu pracy, *Masa własna fotonu w zewnętrznym polu elektromagnetycznym*, napisanej pod kierunkiem profesora Wojciecha Królikowskiego. W 1959 r. na podstawie dysertacji pt. *Rozpraszanie mezonów K^+ na nukleonach w stanie $S_{1/2}$ w przybliżeniu Tamma-Dancoffa*, której promotorem był profesor Wojciech Królikowski uzyskał tytuł doktora.

Po doktoracie wyjechał na kilkumiesięczny (od lutego do lipca 1960 r.) staż do Zjednoczonego Instytutu Badań Jądrowych w Dubnej. Od stycznia do lutego 1963 r. przebywał na stażu w CERN (Conseil Europeen Pour La Recherche Nucleaire) w Genewie. Od lutego do września 1963 r. uzupełniał studia w Instytucie Fizyki Uniwersytetu w Turynie. W 1964 r. po przedstawieniu rozprawy pt. *Elektromagnetyczna struktura barionów*, uzyskał stopień doktora habilitowanego.

Pracę naukowo-dydaktyczną na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii (od roku 1969 na Wydziale Fizyki) Uniwersytetu Warszawskiego rozpoczął jeszcze jako student. Od 1953 r. pracował na stanowiskach: zastępcy asystenta (1953-1954), asystenta (1954-1957), starszego asystenta (1957-1960), adiunkta (1960-1964), docenta (1964-1971). W 1971 r. został profesorem nadzwyczajnym, a w 1977 r. profesorem zwyczajnym. W latach 1969-1988 był dyrektorem Zakładu Fizyki Teoretycznej Wysokich Energii i zastępcą dyrektora Instytutu Fizyki Teoretycznej Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1985-1989 był rektorem Uniwersytetu Warszawskiego.

Grzegorz Białkowski był autorem prac naukowych, podręczników akademickich (m. in. *Cząstki elementarne*, Warszawa 1971, współautorstwo z Ryszardem Sosnowskim) i dla szkół średnich oraz prac popularno-naukowych z zakresu fizyki (m. in. *Stare i nowe drogi fizyki*, tom 1-3, Warszawa 1981-1985, *Mechanika kwantowa - o czym to jest?*, Warszawa 1982). Jako poeta debiutował w 1962 r. publikując swoje wiersze na łamach dwutygodnika „Współczesność”. W latach 1964-1988 wydał siedem tomików poezji. Ósmy tomik (*Figury z piasku*) ukazał się w 2015 r. Od roku 1954 należał do Polskiego Towarzystwa Fizycznego a od roku 1966 do Związku Literatów Polskich. W 1974 r. został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Był członkiem i przewodniczącym Zespołu ds. Dydaktyczno-Wychowawczych Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. W latach 1982-1985 był przewodniczącym Zespołu Programowego Fizyki i Astronomii w Ministerstwie Oświaty i Wychowania.

W 1981 r. był jednym z założycieli i pierwszym przewodniczącym Towarzystwa Popierania i Krzewienia Nauk. W 1988 r. z jego inicjatywy powstała Fundacja Uniwersytetu Warszawskiego. W wyborach 4 czerwca 1989 r. został wybrany senatorem z listy Komitetu Obywatelskiego „Solidarność”.

Grzegorz Białkowski dwukrotnie zawierał związek małżeński. W 1953 r. z Barbarą z Palusińskich. Małżeństwo miało troje dzieci: Krzysztofa, Jana i Annę. W 1972 r. ożenił się z Heleną z Piotrowskich. Miał z nią dwoje dzieci: Weronikę i Aleksandra.

Zmarł 29 czerwca 1989 r. Pochowany został na Starym Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie, w kwaterze D, rząd 2, miejsce 17, 18, 19, 20.

Od roku 1995 Towarzystwo Popierania i Krzewienia Nauk i Fundacja na rzecz Nauki Polskiej przyznaje corocznie Nagrodę imienia Grzegorza Białkowskiego za najwybitniejszą pracę doktorską z dziedziny nauk ścisłych.

Materiały Grzegorza Białkowskiego zostały przekazane w formie darowizny przez żonę twórcy spuścizny Helenę Białkowską w 1990 r. W księdze nabytków mają numer 1972. Spuściznę uporządkował i opracował inwentarz w 2018 r. Marek Ciara. Materiały spuścizny uporządkowano zgodnie z obowiązującymi w Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie *Wytycznymi opracowania spuścizn archiwalnych po uczonych*. Ponieważ większość materiałów spuścizny była pozbawiona dat (szczególnie opracowania, wykłady i wiersze) zastosowano układ alfabetyczny. Od tej reguły odstąpiono w sytuacji, gdy jedna z jednostek w podgrupie wyjątkowo miała datę. Jednostkę datowaną umieszczono na początku podgrupy, a następne niedatowane w kolejności alfabetycznej. Tak zrobiono np. w przypadku wykładów znajdujących się w podgrupie B grupy I zawierającej materiały twórczości naukowej i literackiej.

Spuścizna zawiera materiały z lat 1960-1989. Materiały spuścizny zostały podzielone na trzy główne grupy tematyczne. W grupie I znajdują się w jednostkach od 1 do 18 materiały twórczości naukowej i literackiej. Większość materiałów tej grupy jest niedatowana, z wyjątkiem jednostki 3 (1984) i jednostki 18 (1962). W podgrupie A (jednostki 1-2) znajduje się opracowanie i podręcznik do fizyki. W podgrupie B (j.a. 3-16) teksty i notatki wykładów z fizyki. W podgrupie C (j.a. 17-18) są teksty pogadank radiowych popularyzujących fizykę i wiersze Grzegorza Białkowskiego. W grupie II (j.a. 19-20) znajdują się materiały biograficzne i nieliczna korespondencja z lat 1962-1989. W ostatniej III grupie (j.a. 21) znajdują się materiały osób obcych z lat 1960-1975: 2 artykuły z zakresu fizyki i zapis dyskusji na temat sztuki współczesnej.

W PAN Archiwum w Warszawie materiałom Grzegorza Białkowskiego nadano sygnaturę III-297. W wyszukiwarce <https://szukajwarchiwach.pl> zespół ma nr 410. Objętość zespołu wynosi 0,30 m. b. Inwentarz składa się z 21 jednostek i 2 aneksów.

Źródła i bibliografia

1. *Materiały Grzegorza Białkowskiego*, Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie, III-297, j.a. 19
2. *Białkowski Grzegorz, teczka akt studenckich*, Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego, WMFCh 21120
3. *Białkowski Grzegorz, akta przewodu doktorskiego*, Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego, WF-531-19
4. *Białkowski Grzegorz, akta osobowe*, Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego, K.17807
5. *Białkowski Grzegorz*, https://cmentarze.um.warszawa.pl/pomnik.aspx?pom_id=20907 dostęp: 12. 03. 2019 r.
6. *Białkowski Grzegorz*, [w:] *Kto jest kim w Polsce w 1984 r., Informator biograficzny*, Warszawa 1984, s. 55-56
7. *Białkowski Grzegorz*, [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*, tom 3, Warszawa 2001, s. 543
8. Gawkowski R., *Grzegorz Białkowski. Rektor w latach 1985-1989*, [w:] *Poczet Rektorów Uniwersytetu Warszawskiego*, Warszawa 2016, s. 340-347
9. Pokorski S., *Grzegorz Białkowski 1932-1989*, [w:] *Portrety uczonych. Profesorowie Uniwersytetu Warszawskiego po 1945. A-K*, red. Baraniewski W., Tygielski W., Wróblewski A. K., Warszawa 2016, s. 88-93

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

I. Materiały twórczości naukowej i literackiej	1-18
A. Opracowania	1-2
B. Wykłady	3-16
C. Pogadanki radiowe i literatura piękna	17-18
II. Materiały biograficzne i korespondencja	19-20

III. Materiały osób obcych
Aneksy

21
1-2

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ I LITERACKIEJ

A. Opracowania

1. *Baryon-baryon low energy interactions*
 Opracowanie
 B.d., rkp., masz., j. ang., l., k. 127

2. Fizyka
 Podręcznik, fragment
 B.d., masz. pow., l., k. 111

B. Wykłady

3. *Kwantowa teoria pola*
 Wykład, tekst
 1984, rkp., l., k. 16

4. *Elektrodynamika*
 Wykład, tekst, notatki, część 1
 B.d., l., k. 170

5. Jw.
 Wykład, tekst notatki, część 2
 B.d., rkp., l., k. 89

6. *Elektryczność*
 Wykład, tekst, notatki
 B.d., rkp., l., k. 12

7. *Mechanika klasyczna*
Mechanika teoretyczna
 Wykład, tekst
 B.d., rkp., l., k. 151

8. *Mechanika kwantowa część I*
 Wykład, tekst
 B.d., rkp., l., k. 118

9. *Mechanika kwantowa część II*
 Wykład, tekst
 B.d., rkp., l., k. 84

10. Mechanika kwantowa
 Notatki do wykładu, wzory, ćwiczenia
 B. d., rkp., l., k. 96

11. *Teoria silnych oddziaływań*
 Wykład, tekst
 B.d., rkp., l., k. 60

12. *Teoria wysokich energii*
Wykład, tekst
B. d., rkp., l., k. 67
13. *Teoria zderzeń*
Wykład, tekst
B. d., rkp., l., k.109
14. *Termodynamika*
Wykład, tekst
B. d., rkp., l., k. 96
15. *Wstęp do teorii cząstek elementarnych*
Wykład, tekst
B. d., rkp., l., k. 141
16. *Wstęp do teorii jądra i cząstek elementarnych część II*
Wykład, tekst
B. d., rkp., l., k. 109

C. Pogadanki radiowe i literatura piękna

17. Fizyka
Pogadanki radiowe
B.d., masz., l., k. 57, zob. aneks 1
18. Literatura piękna
Wiersze, artykuł
1962, b.d., masz., l., k. 29, zob. aneks 2

II. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE I KORESPONDENCJA

19. Materiały biograficzne, funeralia
Autożyciorys, ankieta, artykuł wspomnieniowy, nekrologi
1987-1989, b.d., masz., druk, l., k. 18
20. Białkowski Grzegorz do Hove Leon van 1967, l. 1
Państwowe Wydawnictwo Naukowe do G. B. 1967, l. 1
Rasiowa Helena do G. B. 1965, l. 1
Weisskopf Victor do G. B. 1962, l. 1
Werle Józef do G. B. b.d., l. 1
Korespondencja wychodząca i wpływająca
1962-1967, b. d., rkp., masz., j. ang., pol., l., k. 5

III. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH

21. Gourdin M., Lurie D., Martin A., *Effect of a Pion-Pion Scattering Resonance on Low Energy Meson-Photoproduction*
Karczewski Bohdan, *Wzory aproksymacyjne dla ugiętej fali elektromagnetycznej*
Ogólnopolskie sympozjum „Sytuacja sztuki współczesnej”
Abstrakt referatu, referat, zapis dyskusji

1960—1975, b, d., masz., j. ang., pol., l., k. 60

ANEKS 1

J. 17. Fizyka

Co to jest energia?

Co to jest energia atomowa?

Czy energia może zginąć lub powstać z niczego?

O ciepłe

O elektryczności

Oko i słońce

O wędrówkach energii w przyrodzie

Piorun, błyskawica, grzmot

W jaki sposób ludzie oświetlali i oświetlają mieszkania?

ANEKS 2

J. 18. Literatura piękna.

Zmierzch ziemi, 1962

Alhambra

Altamira

Drogą

Garstka prochu

List

Lód

Maj

Meyrin przedwiośnie

Okulary

Paryż

Po południu

Pożegnania

Rouault

Styczeń

Tam

Taniec mrówek

Toledo

W owadów obcowanie

Zamykanie oczu

Indra i paw, (artykuł o poezji)